

ความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ในกองพลทหารราบที่ 9

The Opinion toward Patron-Client Relationship in The Ninth Infantry

นรินทร์ กุลธนาพงศ์ / *Narin Kuntanapong*

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ / Kasetsart University, Thailand

วัชรินทร์ ชาญศิลป์ / *Vacharin Chansilp*

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ / Kasetsart University, Thailand

Email: vacharin2502@gmail.com

วัลลภ รัฐนัตรานนท์ / *Wanlop Rathachatranon*

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ / Kasetsart University, Thailand

Email: dr.wanlop@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ในกองพลทหารราบที่ 9 และปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ในกองพลทหารราบที่ 9 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ นายทหารประทวน และนายทหารสัญญาบัตร สังกัดกองพลทหารราบที่ 9 จังหวัดกาญจนบุรี ทำการสุ่มตัวอย่างจากทหารจำนวน 400 นาย เครื่องมือในการเก็บข้อมูลคือแบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที่ ทดสอบความแตกต่าง วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า ตัวอย่างมีความคิดเห็น ต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์อยู่ในระดับสูง แต่เมื่อพิจารณาในรายข้อพบว่า มีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่สูงที่สุดในเรื่อง “ไม่ขายเพื่อนคือข้อคิดในการทำงานที่ดี” และรองลงมาคือ เรื่อง “บุญคุณต้องทดแทน เป็นคำที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าควรกระทำต่อไป” โดยตัวอย่างมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ต่ำที่สุด ในเรื่อง “ถ้าผู้ใต้บังคับบัญชาทำผิด ควรทำให้ความผิดนั้นลดน้อยลง หรือไม่มีความผิดเลย” ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับการศึกษา สถาบันการศึกษา ชั้นยศ ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ความคิดเห็น, ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์, กองพลทหารราบ

Abstract

The objective of this study was to explore the Opinion Toward patron-client Relationship in the Ninth Infantry Division and the factors that affected the patron-client Relationship in the Ninth Infantry Division. The population in this study was 400 commissioned and noncommissioned in the Ninth Infantry Division, Karnchanaburi province. The data collection was a questionnaire. Data analysis used a package of computer program. The Percentage, Mean, Standard Deviation, t-test value, one-way Anova. were used as the statistical analysis. The result of the study showed that samplings opinion toward the Patron-client relationship was high level. Considering each item, the result found that high level of patron-client relationship was the following items: “A friend is not for sale commentaries on the good work” and “You need to substitute merit The majority were should do continually”. Samplings had lowest level of patron-client

relationship concerning "If subordinates do wrong, the offense should be reduced or no offense at all". The result of the hypothesis found that the difference education, educational institution and rank of the samplings affected the difference patron-client relationship.

Keywords: Opinion, Patron-Client Relationship, Infantry Division

บทนำ

ผู้อุปถัมภ์เป็นผู้ซึ่งมีฐานะทางสังคมสูง มีอำนาจ และบารมีทั้งในทางการเงิน และการปกครองบริหาร ขณะเดียวกัน บุคคลซึ่งอยู่ในฐานะดังกล่าวก็จำเป็นต้องมีลูกน้องคอยประดับบารมี รวมตลอดทั้งคอยช่วยเหลือในการทำงาน ทำราชการ เพราะจะอยู่โดดเดี่ยวแต่ผู้เดียวไม่ได้ สภาวะดังกล่าวได้นำไปสู่ศิลปะแห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ และผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ หรือที่เรียกว่าระหว่างนายกับลูกน้อง โดยฝ่ายที่เป็นผู้อุปถัมภ์จะต้องผูกใจลูกน้องได้ด้วยการมีใจ นักเลง ถึงลูกถึงคน เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อลูกน้องทั้งในทางตำแหน่ง หน้าที่ ในทางการเงิน รวมตลอดทั้งแสดง ความเป็นผู้นำให้ลูกน้องเกิดความเลื่อมใส ขณะเดียวกันก็ต้องมีความใจกว้างพอสมควร ผู้อุปถัมภ์ หรือนายที่ตระหนี่ ถี่ เหี้ยมจะหาผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ไม่ได้ (ลิขิต ชีรเวทิน, 2542)

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการผู้ใหญ่กับข้าราชการผู้น้อยภายในระบบราชการ ก็ได้รับอิทธิพลลักษณะ ความสัมพันธ์ของระบบไพร่อยู่ไม่น้อย ระบบราชการไทยยังยึดมั่นในความผูกพันกันเป็นเชิงส่วนตัวตามลักษณะ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มากกว่าจะมีความสัมพันธ์กันเป็นทางการตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้ และมีแนวโน้มว่าจะ ปฏิบัติราชการตามคำสั่งของหัวหน้าโดยไม่มีการโต้แย้ง และไม่มีความคิดริเริ่มใดๆ เหมือนเช่นมูลนายระดับล่างปฏิบัติ ต่อมูลนายระดับสูงในสังคมสมัยเก่า (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2538)

ถึงแม้ว่าจะมีความสามารถมากเพียงใด หากไม่ได้รับการอุปถัมภ์ค้ำชูจากผู้ใหญ่ที่มีอำนาจแล้วจะมีโอกาสน้อยมากที่จะ เจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานอย่างเต็มที่ ความสามารถในการฝากเนื้อฝากตัวกับผู้ที่มีอำนาจจึงเป็นปัจจัย สำคัญอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากปัจจัยเรื่องการศึกษาต่อ การเลื่อนตำแหน่งการงาน และการเลื่อนฐานะในสังคม ลักษณะความเชื่อของคนในระบบอุปถัมภ์คนในสังคมระบบอุปถัมภ์ จะมีโลกทัศน์ความเชื่อว่า คนไม่เท่ากัน มี สถานภาพทางสังคมต่างกัน มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน มีอำนาจต่างกันคนในสังคมระบบอุปถัมภ์ เชื่อว่า ชีวิตของตน จะประสบความสำเร็จได้ ตนจะต้อง "พึ่งพา"- "พึ่งพิง" กับ "นาย" ผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจหรือสังคมการเมืองที่สูงกว่า (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2557)

"นาย" สามารถจะดลบันดาลให้ตนประสบความสำเร็จได้ ดังเช่นบรรดาข้าราชการส่วนหนึ่งเข้าใจและท่องจำสั่งสอน เป็นคำคล้องจองกันว่า หากจะประสบความสำเร็จจะต้อง "สายโลหิต ศิษย์ข้างเคียง เสบียงหลังบ้าน กราบกรานสอพลอ ล่อไซ้แดง แกร่งวิชา ถลามาเอง" (เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, 2557)

ระบบราชการทหาร โดยจะกล่าวถึงเฉพาะกองทัพบกนั้น เป็นที่ทราบกันดีว่ามีความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ที่สูง อัตรา ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานจะขึ้นอยู่กับ "ผู้ใหญ่" ของเหล่าทหารนั้นๆ นอกเหนือจากนี้ยังขึ้นอยู่กับ "รุ่น" ที่ จบจาก "โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า" หรือที่ภายในระบบของทหารเรียกว่า "ลำดับอาวุโส" มาโดยตลอด หากจะมีการ แสดงพลังของ "กลุ่ม" หรือ "รุ่น" จะทำโดยการจัดงาน "เลี้ยงรุ่น" เพื่อเป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์และพลังของ กลุ่มเป็นต้น (วิทวัส รัชตนันท์, 2529)

การที่กองพลทหารราบที่ 9 ซึ่งเป็นหน่วยงานทหารที่พร้อมรบที่สุดในประเทศ เนื่องจากมีความสามารถในการรวบรวม กำลังพล อาวุธยุทโธปกรณ์ ได้ภายใน 24 ชั่วโมง และมีการพิจารณาการปรับย้ายตำแหน่งภายในกองพลฯ เพื่อรองรับ การปรับ "ชั้นยศ" ให้สูงขึ้น โดยเฉพาะ "กลุ่ม" นักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และบริวารที่ทำงานให้กับกลุ่มคน เหล่านั้น ในที่นี้รวมถึงการปรับย้ายตำแหน่งของนักเรียนนายสิบด้วย (ทสรฐ เมืองอ่ำ, 2541) ซึ่งในระบบราชการ ทหารบกนั้นจะมีการบรรจุเข้ารับราชการทหารบก ทำได้ด้วย 3 วิธี ดังนี้ 1. บรรจุจากนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า 2. บรรจุจากนักเรียนนายสิบ และ 3. บรรจุจากกองหนุน (พลเรือนทหารที่ปลดจากกองประจำการ โดยรับราชการใน

กองประจำการจนครบกำหนด หรือทหารกองเกินซึ่งสำเร็จการศึกษาทหารตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการฝึกวิชาทหาร และได้ขึ้นทะเบียนกองประจำการแล้วปลดเป็นกองหนุน (พระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ.2497)

สังคมที่มีการแบ่งชนชั้น หรือที่เรียกว่า สังคมศักดินา (Feudal System) “ศักดินา” โดยรูปคำ แปลว่า “อำนาจในการครอบครองที่นา” ศักดินาก็หมายถึง “อำนาจในการครอบครองที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำไร่และการทำนา อันเป็นอาชีพหลักของประชาชนในยุคนั้น” (อคิน รัตพันธ์, 2518)

"การอุปถัมภ์" เป็นสิ่งที่สังคมทั่วไปเห็นว่าปกติ โดยมองว่าเป็น การช่วยเหลือ เกื้อกูลกันในสิ่งที่ช่วยเหลือกัน หรือในหลักของพระพุทธศาสนาที่เราเรียกกันว่า “พรหมวิหาร 4” คือ เมตตา และความหมายของมันคือ ความรักใคร่ปรารถนาดีต่อผู้อื่นและตัวเอง ใครที่อดอยากทุกข์ยากลำบาก อดอยากเรา เราอยากให้เรามีความสุขด้วยการให้ทานช่วยเหลือสงเคราะห์เขา เมื่อเขามีความสุขเราก็มีความสุขด้วยได้อย่างสมเหตุสมผล เช่น การช่วยยกของ ให้ยืมปากกา ช่วยทำแผล ฯลฯ ซึ่งต่างตอบแทนโดยหวังผลประโยชน์ที่ตามมา สิ่งเหล่านั้นได้สะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมกันของสังคม ในตัวของเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง เช่น ระบบอาวุโส การโยกย้ายตำแหน่ง (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2540)

ในระบบทหารนั้น การเลื่อน ย้ายหรือลดตำแหน่งนั้น นายทหารชั้นประทวน ผู้มีอำนาจ สั่งคือ ผู้บังคับกองร้อยหรือเทียบเท่าขึ้นไป ในส่วนของนายทหารชั้นสัญญาบัตรคือ ผู้บัญชาการกองพลหรือเทียบเท่าไปจนถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เพราะฉะนั้นการให้อำนาจไว้ที่ คนๆเดียวในการตัดสินใจอาจก่อให้เกิดการน้อยเนื้อต่ำใจของผู้ใต้บังคับบัญชาหลายคน ซึ่งการอุปถัมภ์จะมีมากเมื่อ “นาย” กับ “ลูกน้อง” มีความสนิทชิดชอบมากที่สุด และค่อยๆ น้อยลงเมื่อห่างออกไป จนถึงลูกน้องที่ไม่มีความสนิทด้วย นั่นคือ “นาย” จะให้ความสนิทสนมเป็นพิเศษกับลูกน้อง ที่สนิทชิดชอบมากที่สุดมากกว่าลูกน้องคนอื่นๆ ซึ่ง อาจารย์ นิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้อธิบายว่า เป็นระบบความสัมพันธ์ของคน 2 ฝ่าย ซึ่งไม่เท่าเทียมกันในหลายๆ ด้าน ต่างฝ่ายต่างก็มาแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการของกันและกัน แต่เป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่เหมือนกัน ผู้ใหญ่อาจให้สินค้าแก่ผู้น้อย ในขณะที่ผู้น้อยให้บริการแก่ผู้ใหญ่หรือกลับกันตามแต่กรณี ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ดำรงอยู่ได้ไม่ใช่เพียงเพราะต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์เท่านั้น แต่ต้องมีอุดมการณ์ที่ช่วยจรรโลงความสัมพันธ์อย่างนี้เอาไว้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2536)

ท่ามกลางความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ซึ่งคนไทยมองผู้มีอายุ การศึกษาดี ร่ำรวย ว่าอยู่ในฐานะที่สูงกว่า การจัดประเภทคนในสังคมไทยไม่ได้อยู่ที่ตัวตน แต่อยู่ที่งาน หรืออาชีพที่ทำ ในทางพุทธศาสนาได้สนับสนุนให้แต่ละบุคคลประพฤติปฏิบัติเท่าที่จะทำได้ เมื่อช่วยเหลือคนอื่น ก็เท่ากับเพิ่มคนที่จะกลับมาช่วยเหลือตัวเอง (Scott, 1972)

ดังนั้น ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ คือ ผู้มีฐานะดีกว่าเกื้อกูลทรัพยากรของตัวเองเพื่อประโยชน์ของผู้รับอุปถัมภ์ และผู้รับอุปถัมภ์จะตอบแทนโดยการรับใช้ช่วยเหลืองานของผู้ให้ความอุปถัมภ์ ซึ่งความสัมพันธ์จะแตกต่างกันไปตามความสนิทสนม โดยเริ่มจากการช่วยเหลือ การจ้างงาน เป็นครั้งคราว จนไปถึงระดับสนิทสนมจากการช่วยเหลือ การจ้างงานแบบเต็มๆ หลายๆ ครั้ง จนสนิทสนมกัน จนเหมือนกับส่วนหนึ่งของครอบครัวไปในที่สุด ความสัมพันธ์เช่นนี้จะดำเนินต่อไปจนกว่าจะเกิดเหตุการณ์ที่ทำลายความไว้วางใจซึ่งกันและกัน หรือการไปหาผู้ที่ให้การอุปถัมภ์ ให้ความช่วยเหลือได้มากกว่า ยิ่งไปกว่านั้นผู้อุปถัมภ์จะสูญเสียลูกน้องหากไม่สามารถสนับสนุนงานที่สบายกว่าได้ (ปริญญา ปานทอง, 2516: 23)

เหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่านายทหารสังกัด กองพลทหารราบที่ 9 มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในกองพลทหารราบที่ 9 อย่างไรภายใต้สถานการณ์ทางสังคม เนื่องจากทัศนคติของทหารสังกัดกองพลทหารราบที่ 9 น่าจะเป็นการทำให้องค์กรของระบบราชการทหารบกได้ส่วนหนึ่งและการสะท้อนภาพรวมจากทหารเหล่านี้จะสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาสังคมทหารบกของไทยให้มีประสิทธิภาพในการทำงานเพื่อประเทศต่อไป

ทฤษฎี แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ และระบบสังคมไทย ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็นได้ใช้ตามแนวคิดของ Mary L. Good (2006) โดยให้ความหมายของความคิดเห็น (Opinion) ไว้หลายความหมาย ไว้ 3 แบบ ด้วยกัน คือ

1. ความหมายทั่วไป หมายถึง ความเชื่อ ความคิดเห็น ข้อพิจารณา ความรู้สึก หรือทัศนคติที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์อย่างแน่นอน และยังขาดน้ำหนักทางเหตุผลหรือการวิเคราะห์ หรือกล่าวกว้างๆ ได้ว่ามีความเป็นไปได้มากกว่าความรู้
2. ความหมายเฉพาะ หมายถึง การพิจารณาหรือการวินิจฉัยอย่างมีแบบแผนจากแหล่งข้อมูล หรือบุคคลที่เชื่อถือได้
3. ความคิดเห็นสาธารณะ (Public Opinion) หมายถึง การพิจารณาหรือข้อวินิจฉัยรวมๆ ของกลุ่มคนในสังคม ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ หรือข้อเท็จจริง

แนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ใช้ตาม สุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (2538) คือ ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการผู้ใหญ่กับข้าราชการผู้น้อยภายในระบบราชการก็ได้รับอิทธิพลลักษณะความสัมพันธ์ของระบบไปร่อยไม่ย่อย ระบบราชการไทยยังยึดมั่นในความผูกพันกันเป็นเชิงส่วนตัวตามลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์มากกว่าจะมีความสัมพันธ์กันเป็นทางการตามกฎระเบียบที่ได้วางไว้ และมีแนวโน้มว่าจะปฏิบัติราชการตามคำสั่งของหัวหน้าโดยไม่มี การโต้แย้ง และไม่มีความคิดริเริ่มใดๆ เหมือนเช่นมูลนายระดับล่างปฏิบัติต่อมูลนายระดับสูงในสังคมสมัยเก่า แนวคิดเรื่องระบบสังคมไทยใช้ตาม Benedict (1952) คือ สังคมไทยใช้ตัวแบบทางด้านบุคลิกภาพและจิตใจ เป็นการศึกษาทางจิตวิทยา ดังนี้

1. ทรรศนะที่มีต่อผู้ปกครองและข้าราชการทุกระดับถือว่าเป็นเจ้านาย
2. การพึ่งพาอาศัยเป็นเรื่องถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันมากกว่าเป็นสิทธิและหน้าที่
3. ไม่สามารถแยกความสัมพันธ์ระหว่างตัวเองกับผู้อื่นออกจากกันได้
4. มุ่งนึกถึงแต่การกินดีอยู่ดี มีทรัพย์สิน มีสุขภาพความสมบูรณ์แข็งแรง ไม่กังวลใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สิ่งปรารถนาสูงสุดในชีวิต คือ อยากรวย อยากรู้ดี มีเงินทองทรัพย์สินสมบัติ มีบุญกุศลและสุขภาพดี
5. มีแนวโน้มที่จะควบคุมความรู้สึกต่อผู้อื่น รักสงบ ไม่ค่อยแสดงอาการก้าวร้าวรุกรานต่อผู้อื่น
6. ชอบทำอะไรตามใจ ตามสบาย แต่ไม่ก่อความเดือดร้อนต่อผู้อื่น มีปฏิกริยาจากความกังวลใจหลายรูปแบบและ มุ่งแก้ไขโดยไม่คำนึงว่ามีเหตุผลหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในกองพลทหารราบที่ 9
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในกองพลทหารราบที่ 9 จำแนก ตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา ประเภทของสถาบันการศึกษา และชั้นยศ

วิธีการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ นายทหารสัญญาบัตรสังกัดเหล่ารบ นายทหารสัญญาบัตรสังกัดเหล่าสนับสนุน การรบ นายทหารประทวนสังกัดเหล่ารบ และนายทหารประทวนสังกัดเหล่าสนับสนุนการรบ สังกัดกองพลทหารราบที่ 9 จำนวน 6,972 คน การคำนวณขนาดตัวอย่างของนายทหารชั้นประทวนและนายทหารสัญญาบัตรแล้วได้ตัวอย่างเท่ากับ 400 คน จากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane โดยกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนของตัวอย่าง ร้อยละ 5 หรือ 0.05 (วัลลภ รัฐฉัตรานนท์, 2556: 139) ทำการสุ่มแจกตามสถานที่ทำงานและบ้านพักของนายทหารแต่ละกลุ่ม ให้ได้จำนวนครบตามสัดส่วนที่ตั้งไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษานี้ เป็นแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงและพัฒนา มาจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่เกี่ยวข้องกับความเห็น ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ และ ระบบสังคมไทย เพื่อกำหนดขอบเขตของการวิจัยและสร้างเครื่องมือวิจัยเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลของตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแปรอิสระ ได้แก่ อายุ ระยะเวลาที่รับราชการ สถานภาพสมรส ชันยศ เหล่าที่สังกัด ระดับการศึกษาสถานศึกษา และชันยศ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามวัดระดับความคิดเห็นที่มีต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ เป็นคำถามปลายปิดมีลักษณะของคำถามเป็นข้อความโดยให้เลือกได้คำตอบเดียว มีทั้งคำถามเชิงบวกและเชิงลบ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert

การวิจัยทางสังคมศาสตร์ วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูล โดยใช้สถิติดังนี้ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบค่าที่ (t-test)

ผลการวิจัย

ตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุเท่ากับ 36 ปี ส่วนใหญ่มีระยะเวลารับราชการจนถึงปัจจุบันเท่ากับ 14 ปี โดยสถานภาพสมรสซึ่งตัวอย่างที่สังกัดเหล่าอื่นๆ มากกว่าทหารราบ ทหารม้า ทหารปืนใหญ่ และเป็นนายทหารสัญญาบัตร และนายทหารประทวน ในสัดส่วนที่เท่ากัน สำหรับระดับการศึกษาสูงสุด พบว่า สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี มีจำนวนมากที่สุด และตัวอย่างที่จบการศึกษาจากโรงเรียนนายสิบ ตามลำดับ

ภาพรวมของผลการแจกแบบสอบถาม ทั้งหมด 30 ข้อ มีค่าเฉลี่ยรวมแล้ว เท่ากับ 3.18 ซึ่ง มีระดับความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ตัวอย่างมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในระดับสูง เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า มีข้อที่ 7 คือ “ไม่ขายเพื่อน” คือข้อคิดในการทำงานที่ดี ($\bar{x} = 4.84$) การทำงานของทหารนั้นมีการลงโทษทางวินัยที่เด็ดขาด และรุนแรงอยู่มาก เช่น กัก ชัง จำขัง (ซึ่งในเรื่องนี้ทหารของจังหวัดทหารบก) โดยผู้ที่ได้รับการช่วยเหลือในด้านการคุ้มครองให้พ้นจากการถูกลงโทษของผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้ผู้ที่ให้การช่วยเหลือ จึงกลายเป็นผู้อุปถัมภ์ทันที รองลงมาได้แก่ ข้อที่ 17 คือ “บุญคุณต้องทดแทน” เป็นคำที่ค่อนข้างใหญ่เห็นว่าควรกระทำต่อไป ($\bar{x} = 4.70$) ผู้รับอุปถัมภ์จะยึดมั่นในความซื่อตรงต่อผู้อุปถัมภ์ของตนและพูดจา เรื่องนี้อย่างเปิดเผยเป็นการสร้างความจงรักภักดีและช่วยในการสร้างมิตรภาพ (Eric R. Wolf, 1963) และข้อที่ 9 คือ ผลประโยชน์ที่ได้รับมักจะควบคู่ไปกับความสัมพันธ์ส่วนตัว ($\bar{x} = 4.68$) การออกฝึกหรือการทำภารกิจต่างๆ ที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ความสามารถนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็น ภายในหน่วยทหารนั้นผู้บังคับบัญชามีผู้ได้บังคับบัญชาหลายคน การคัดเลือกนั้นขึ้นอยู่กับ “ความสัมพันธ์และความสัมพันธ์ส่วนตัว” คอรัปชั่นจึงมาจากความคิดของคนที่มีมองตัวเองว่ามีพันธะทางสังคมที่ต้องปฏิบัติต่อกัน

และตัวอย่างมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์น้อยที่สุดอาจจะรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความยุติธรรม ในการทำงาน การลงโทษ หรือการพิจารณาความดีความชอบจากผู้บังคับบัญชา การใช้ระบบอุปถัมภ์มากเกินไป อาจทำให้เกิดความระส่ำระสาย เกิดการเสียขวัญกำลังใจในการทำงานของทหารที่อยู่นอกวงอุปถัมภ์เช่นกัน ดังเช่นในข้อที่ 13 คือ ถ้าผู้ได้บังคับบัญชาทำผิด ควรทำให้ความผิดนั้นลดน้อยลง หรือไม่มีความผิดเลย ($\bar{x} = 1.63$) ข้อที่ 21 คือ เราควรเลือกผู้ที่จบสถาบันการศึกษาเดียวกับตัวเราเข้าทำงาน แม้คะแนนจะน้อยกว่า ($\bar{x} = 1.65$) ข้อที่ 28 ถึงแม้ว่าเราเป็นคนดี มีความสามารถ แต่ก็ยังต้องกังวลเรื่องพรรคพวกเส้นสาย ($\bar{x} = 1.68$)

สรุปผลการวิจัย

จากสมมติฐานพบว่า 1) ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์แตกต่างกัน 2) สถาบันการศึกษาต่างกันส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์แตกต่างกัน 3) ชันยศต่างกันส่งผลให้มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์แตกต่างกันที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์แตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าปริญญาตรีต้องพึงระบบอุปถัมภ์มากกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
2. สถาบันการศึกษาที่ไม่ใช่ของทหารจำเป็นต้องพึ่งระบบอุปถัมภ์ในการทำงานมากกว่าผู้ที่จบจากสถาบันการศึกษาของทหารโดยตรง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05
3. ชัยยศที่ต่ำกว่าสัญญาบัตรต้องการผู้อุปถัมภ์เพื่อความก้าวหน้ามากกว่าทหารสัญญาบัตร เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ข้อเสนอแนะ

1. จากการที่ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเอกสารงานวิจัยต่างๆ พบว่าแนวคิดเกี่ยวกับความคิดเห็น ระบบอุปถัมภ์ และระบบสังคมไทยที่ได้ศึกษาจากงานวิจัยต่างๆ นั้น การศึกษาในครั้งนี้ประชากรที่ศึกษาคือ นายทหารสัญญาบัตรและนายทหารประทวนสังกัดกองพลทหารราบที่ 9 โดยผลการศึกษาได้สนับสนุนผลการวิจัยที่ได้ เพราะฉะนั้นการที่ผู้บังคับบัญชาจะสร้างจะสร้างความเท่าเทียมกันของผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ที่มีอำนาจควรให้ความสำคัญกับความรู้และความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา และสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับหน่วยงานในสังกัดของกองทัพที่มีระบบการปกครองที่เหมือนกัน
2. ผลจากการศึกษาวิจัยที่มีผลต่อความคิดเห็นของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในกองพลทหารราบที่ 9 จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ ระดับการศึกษา ประเภทของสถาบันการศึกษา และชั้นยศจะพบว่าความคิดเห็นของนายทหารประทวนและนายทหารสัญญาบัตรต่อความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์นั้น ผู้บังคับบัญชาควรให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาตามความเหมาะสม สอดคล้องกับงานที่ได้รับเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในหน้าที่การงาน มากกว่าการพิจารณาบำเหน็จ ความดีความชอบต่างๆ ซึ่งให้ความสำคัญกับสถาบันการศึกษาที่จบมา เพื่อไม่ให้เกิดการแบ่งแยกกลุ่มในสถานที่ทำงานศึกษา ในด้านของระดับการศึกษา คงไม่เป็นการปฏิเสธว่าระดับการศึกษามีส่วนสำคัญเกี่ยวเนื่องกับความคิดเห็นและทัศนคติของนายทหารสัญญาบัตรและนายทหารประทวน การเลือกลักษณะของงานให้เหมาะสมกับกำลังพลนั้นมีส่วนอย่างมากต่อการขับเคลื่อนงานต่างๆ จากความรู้และความเข้าใจที่ได้ศึกษามาจากสถาบันการศึกษาต่างๆ ชั้นยศ มีส่วนสำคัญต่ออำนาจในการตัดสินใจด้านต่างๆ เพราะยศทางทหารสูงขึ้นมากเท่าไร อำนาจในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ยิ่งมากขึ้น หากผู้บังคับบัญชาที่มีชั้นยศสูง ให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างเป็นกันเอง ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ของผู้ใต้บังคับบัญชา ปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมไม่เลือก เช่นนี้ความสัมพันธ์ระหว่างกันจะดีขึ้น ความเชื่อใจจากผู้ใต้บังคับบัญชาจะตอบสนองความต้องการดำเนินงานที่ได้รับมอบหมายโดยที่ผู้บังคับบัญชาไม่ต้องใช้อำนาจในการบังคับ

เอกสารอ้างอิง

- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2557. “ระบบอุปถัมภ์ เพื่อประโยชน์พวกพ้อง ปฏิรูปไม่สำเร็จ?”. หนังสือพิมพ์แนวหน้า (10 พฤศจิกายน 2557): 4.
- ทสรฐ เมืองอ่ำ. 2541. การคัดเลือก ผู้นำเหล่าทัพ ศึกษาเฉพาะกรณี กองทัพบก เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. 2536. มองอนาคต: บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางการของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิภูมิปัญญา.
- ปริญญา ปานทอง. 2516. “วัฒนธรรมทางการเมือง กับการพัฒนาประชาธิปไตย.” รัฐศาสตร์นิเทศ (4): 23.
- ลิขิต ธีรเวคิน. 2542. “ระบบอุปถัมภ์ และการเมืองไทย.” มติชนรายวัน (12 พฤษภาคม 2542): 6.
- วัลลภ รัฐฉัตรานนท์. 2556. วิธีและเทคนิคในการวิจัยทางรัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.

วิวัฒน์ รัตนันท์. 2529. **ทัศนคติของทหารต่อสาเหตุของการรัฐประหาร: ศึกษากรณีของนายทหารโรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรประจำชุดที่ 60.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล. 2538. "พินิจปัจจัยการผลิตในเศรษฐกิจไทย สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น." วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช: 105.

อศิน รพีพัฒน์. 2518. **สังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ.2325-2416.2325-2416.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. 2540. **ภูมิปัญญาชาวบ้านสี่ภูมิภาค วิถีชีวิต และกระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านไทย โครงการกิติเมธี สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.** นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

Benedict, R. 1952. **Thai Culture and Behavior: An Unpublished War-Time Study Dated September.** New York: Southeast Asia Program, Dept of Far Eastern Studies, Cornell University.

Eric R. Wolf. 1963. **Kinship, Friendship and Patron-Client Relation in Complex Societies, The Social Anthropology of Complex Societies.** London: Tavistock Publications.

Good, M. 2006. **Integrating the Individual and the Organization.** New York: Wiley.

Scott, J. 1972. **The Erosion of Patron-Client Politics and Political Change in Southeast Asia. Journal of Asian Studies, Nov. in Friends, Follower and faction: A Reader in Political Clientelism.** California: University of California Press.